

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, राजपत्र अर्जित द्वितीय श्रेणी, नायब प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रमको रूपरेखा:- यस पाठ्यक्रमको आधारमा निम्नानुसार चरणमा परीक्षा लिइने छ :

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा पूर्णाङ्क :- १००
द्वितीय चरण :- अन्तर्वार्ता पूर्णाङ्क :- २०

प्रथम चरण – लिखित परीक्षा योजना(Examination Scheme)

विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या X अङ्कभार	समय
सेवा सम्बन्धी	१००	४०	वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice)	५० प्रश्न X २ अङ्क = १००	४५ मिनेट

द्वितीय चरण

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली
अन्तर्वार्ता	२०	मौखिक

द्रष्टव्य :

- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ ।
- लिखित परीक्षामा यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिनेछ ।

पाठ्यक्रमका एकाइ	1	2	3	4
प्रश्न संख्या	14	12	12	12

- वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरुको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर वापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस वापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
- यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधनभई हटाईएका वा थप गरी संशोधनभई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
- प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीयचरणको अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ ।
- पाठ्यक्रम लागू मिति :- २०७४/१२/२६

(Signature)
प्रमुख प्रासासकीय अधिकृत

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, राजपत्र अर्नकित द्वितीय श्रेणी, नायव प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

पत्र/ विषय :- सेवा सम्बन्धी

१. कृषि, पशुपंक्षी तथा मत्स्य सम्बन्धी

- १.१ नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्यसम्बन्धी व्यवस्था
- १.२ निजामती सेवा ऐन, २०४९ तथा नियमावली, २०५० मा कर्मचारीको आचरण, विदा र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था
- १.३ पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५६
- १.४ जलचर संरक्षण ऐन, २०१७
- १.५ दाना पदार्थ ऐन, २०३३ र नियमावली, २०४१
- १.६ कृषि/पशुपंक्षी/मत्स्य अनुसन्धानको संरचना तथा भूमिका
- १.७ नेपालमा पशुपंक्षी तथा मत्स्य पालनको संक्षिप्त इतिहास तथा वर्तमान अवस्था
- १.८ चालु आवधिक योजनामा पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकासको उद्देश्य, नीति तथा मत्स्य र पशुपंक्षी क्षेत्रगत विकास कार्यक्रमको प्राथमिकता, लक्ष्य एवं कार्यान्वयन रणनीति
- १.९ नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकासको महत्व
- १.१० कृषि/पशुपंक्षी/मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यक्रम तर्जुमा आधारहरू
- १.११ पशुपंक्षी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रममा कृण, विमा, उत्पादन सामग्री, औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- १.१२ पशुपंक्षी तथा मत्स्यको दिगो एवं व्यवसायिक उत्पादन
- १.१३ कृषि विकासमा कृषि/पशु सेवा प्रसारको महत्व, सीमितता र प्रभावकारीता
- १.१४ कृषि/पशुपंक्षी/मत्स्य प्रसारका विभिन्न तरिकाहरू र तिनको तुलनात्मक फाइदा र सीमितता
- १.१५ कृषि/पशुपंक्षी/मत्स्य विकासमा समूह पद्धती प्रकृया र कार्यान्वयन तथा अगुवा कृषक छनौटको आधार, भूमिका र परिचालन
- १.१६ नेपालको पशुपंक्षी/मत्स्य विकासका कार्यक्रमका प्रमुख समस्याहरू
- १.१७ कृषि विकासमा ग्रामिण पूर्वाधार सिंचाई, कृषि सडक आदिको महत्व
- १.१८ चरण तथा प्रजनन सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था

२. भेटेरिनरी

- २.१ आन्तरिक परजीवी (Internal Parasite): नाम्ले जुका (Liverfluke), गोलो जुका (Round Worm), फिते जुका (Tape Worm), कक्सिडियोसिस (Coccidiosis), रक्त परजीवि (Blood protozoan diseases) का प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- २.२ बाह्य परजीवी (External Parasite): किर्ना (Tick), जुम्रा (Lice), उपियाँ (Fleas) तथा लुतो (Mange) का प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- २.३ प्रमुख ब्याक्टेरियल रोगहरू (Bacterial Diseases): भ्यागुते रोग (Haemorrhagic Septicaemia), पटके रोग (Anthrax), चरचरे रोग (Black-Quarter), इन्टेरोटोसेमिया (Enterotoxemia), थुनेलो (Mastitis), क्षयरोग र जोन्स रोग (Tuberculosis & John's Disease), काफ स्कोर र कोलिव्यासिलोसिस (Calf Scour & Colibacillosis), फाउल टाइफाइड (Fowl typhoid), कुखुराको हैजा (Fowl Cholera), पुल्लोरम (Pullorum), खुर कृहिने रोग (Foot Rot), ब्रुसेलोसिस (Brucellosis) तथा माइकोप्लाज्मोसिस (Mycoplasmosis) का लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- २.४ प्रमुख भाइरल रोगहरू (Viral Diseases): गौगोटी (Rinderpest), पि.पि.आर (PPR), एभियन इन्फ्लुएन्जा (Avian Influenza), एभियन लिम्फोइड ल्युकोसिस (Avian lymphoid leucosis), खोरेत (Foot & Mouth Disease), रेबिज (Rabies), स्वाइन फिभर (Swine Fever), कुखुराको विफर (Fowl Pox), गम्बोरो (Gumboro), रानीखेत (Ranikhet) तथा म्यारेक्स रोग (Mareks Disease) का लक्षण, निदान, उपचार तथा रोकथाम
- २.५ निम्न प्रजनन सम्बन्धी विकृति : कारण, लक्षण, उपचार तथा रोकथाम
 - २.५.१ साल नभर्ने (Retention of Placenta)
 - २.५.२ तुहिने (Abortion)
 - २.५.३ डिस्टोकिया (Dystokia)
 - २.५.४ बाँझोपन

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट समूह, राजपत्र अर्नकित द्वितीय श्रेणी, नायब प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- २.६ जुनोटिक रोगहरु (Zoonotic diseases) : दुधबाट सर्ने रोगहरु र मासुबाट सर्ने रोगहरु
- २.७ पशुपंक्षीमा भिटामिन र खनिजको कमि बाट हुने रोगहरु
- २.८ गाई भैंसीका मेटाबोलिक (Metabolic) रोगहरु: Milk fever, Ketosis र Downers cow syndrome
- २.९ दुसि तथा दुसि जन्य पर्दाथबाट हुने रोगहरु
- २.१० नमुना संकलन तथा संप्रेषण विधि
- २.११ आधारभूत प्रयोगशाला उपकरणहरु तथा निर्मलीकरणका तरीकाहरु

३. लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट

- ३.१ गाई भैंसीका जातहरु, तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु
 - ३.१.१ उन्नत जात :जर्सी, होलिस्टन फ्रिजियन, ब्राउन स्वीस, हरियाना
 - ३.१.२ स्थानीय जात :अच्छामी, लुलु, खैला र चौरी
 - ३.१.३ उन्नत जात :मुरा, निली राभी भैंसी
 - ३.१.४ स्थानीय जात :लिमे, पारकोटे र गड्डी
- ३.२ उन्नत तथा स्थानीय बाख्राका जातहरु, तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु
 - ३.२.१ जमुनापारी, वीयर, बारबरी, सानन्, च्याँगा, सिन्हाल, खरी (पहाडी), तराई बाख्रा
- ३.३ उन्नत तथा स्थानीय भेडाका जातहरु, तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु
 - ३.३.१ उन्नत नश्ल : रामबुलेट, पोलवर्थ, बोर्डरलाइसेयटर, रोमनी, मेरिनो
 - ३.३.२ स्थानीय नश्ल : भ्याङगलुङ्ग, बरुवाल, कागे, लामपुच्छे
- ३.४ उन्नत तथा स्थानीय सुँगुरका जातहरु, तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु
 - ३.४.१ उन्नत जात : ल्याण्डरेस, योर्कशायर, ह्याम्पशायर, ड्युरक
 - ३.४.२ स्थानीय जात : च्वाँचे र हुराका शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु
- ३.५ उन्नत जातका कुखुराहरु: न्यू हेम्पशायर, अष्ट्रालोप, व्हाइट लेगहर्न, गिरिराज तथा स्थानीय जातको कुखुरा साकिनीको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु
- ३.६ खरायो : ऊन तथा मासुको लागि पालिने खरायोका जातहरु र तिनीहरुको विशेषता
- ३.७ पशु आनुवांशिक श्रोत संरक्षण, विकास तथा उपयोग
- ३.८ व्यवसायिक पंक्षीपालन विधि - जात, खोर, दानापानी, खोप व्यवस्थापन
- ३.९ पशुपंक्षी प्रजननका लागि छनौट तथा प्रजनन विधि
- ३.१० भाले खोजेको पोथीको लक्षण तथा प्रजनन गराउने उपयुक्त समय
- ३.११ कृत्रिम गर्भाधान विधि, पशु प्रजननको महत्व, कृत्रिम गर्भाधान कार्यमा उपयोग हुने उपकरणहरुको नाम तथा प्रयोग विधि, Estrus Cycle, प्रजननसंग सम्बन्धित गाई भैंसीको शरीरबाट निस्कने हर्मोन बारे साधारण जानकारी
- ३.१२ पौष्टिक तत्वहरुको वर्गीकरण : कार्बोहाइड्रेट, प्रोटीन, चिल्लो पदार्थ, भिटामिन र खनिज पदार्थ
- ३.१३ पशुपंक्षीहरुको लागि संतुलित दाना तयार गर्ने विधि
- ३.१४ घाँसपात संरक्षण : घाँस सुकाउने विधि (Hay), सायलेज (Silage) बनाउने विधि र महत्व
- ३.१५ परालमा युरिया प्रयोग गर्ने विधि र उपयोगिता
- ३.१६ उन्नत चरन घाँस तथा घाँस खेती तरीका
- ३.१७ कोसे घाँस (Leguminous): स्टाइलो, बरसिम, कुड्जु, सिराट्रो, सेन्ट्रो, बोडी (Cowpea), व्हाइट क्लोभर, रेडक्लोभर, कोटे, लुसर्न, डेस्मोडियम, केराउ, भेच
- ३.१८ घाँस :- नेपियर, पारा, सेटारिया, किंकियु, राइग्रास, कक्सफुट, जै
- ३.१९ डाले घाँस :-इपिल इपिल, बडहर, कोइरालो, टाँकी, काभ्रो, पाखुरी, किम्बु, दवदवे, पैयू, बकेना, निभारो, भिमसेनपाती, बैस, भोटेपिपल, बाँस
- ३.२० प्रचलित तथा उन्नत व्यवस्था अनुसार पशुपंक्षीको गोठ र खोर बनाउन ध्यान दिनुपर्ने आधारहरु (गाई, भैंसी, बाख्रा, भेडा, सुँगुर, कुखुरा, खरायो)
- ३.२१ विभिन्न पशुपंक्षीको भाले, माउ तथा बच्चाको स्याहार सुसार तथा आहाराको व्यवस्था
- ३.२२ पशुपंक्षीको गोठ, खोर सफासुग्ध राख्ने र जैविक सुरक्षा (Bio-security) विधि
- ३.२३ दुग्ध प्रशोधन गर्ने विधि
- ३.२४ किम, बटर, चिज, कुरौनी, घीउ, आइसक्रिम, दही बनाउने विधि

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, राजपत्र अर्न्तकित द्वितीय श्रेणी, नायब प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

४. फिसरिज

- ४.१ माछाको परिभाषा, बाहिरी स्वरूप, विभिन्न अंग र ती अंगका कार्यहरु
- ४.२ नेपालमा पालिएका स्वदेशी र विदेशी माछाहरु र तिनका आहारविहार बारे साधारण ज्ञान
- ४.३ मत्स्य पालन पद्धती : पोखरी मत्स्य पालन (Pond fish culture), पिंजडामा मत्स्य पालन (Cage fish culture) तथा रेसवेमा मत्स्य पालन (Raceway culture)
- ४.४ मत्स्य पालनका तरिका (माछाको जातको आधारमा)
 - ४.४.१ एक जातिय मत्स्य पालन (Monoculture)
 - ४.४.२ बहुजातिय मत्स्य पालन (Polyculture)
- ४.५ मत्स्य पालनका तरिका (सधनताको आधारमा)
 - ४.५.१ सामान्य मत्स्य पालन (Extensive culture)
 - ४.५.२ अर्ध सघन मत्स्य पालन (Semi-intensive culture)
 - ४.५.३ सघन मत्स्य पालन (Intensive culture)
- ४.६ एकीकृत मत्स्य पालन (Integrated fish culture) तथा व्यवस्थापन
 - ४.६.१ धानखेतमा मत्स्य पालन (Rice - fish culture)
 - ४.६.२ पशुपालन र मत्स्य पालन (Livestock and fish culture)
 - ४.६.३ फलफूल, तरकारी खेती र मत्स्य पालन (Horticulture and fish culture)
- ४.७ गाउँघरमा रहेका पुरानो पोखरीहरुमा माछा पालन तथा व्यवस्थापन
- ४.८ माछा पालनको लागी पोखरीको निर्माण गर्न उपयुक्त स्थलको छनौटका आधारहरु
- ४.९ मत्स्य पालनको लागी उपयुक्त पानी तथा माटोको गुणस्तर बारे साधारण ज्ञान
- ४.१० मत्स्य पालनको लागी नयाँ पोखरी निर्माण गर्ने तरिका र ध्यान दिनुपर्ने कुराहरुबारे साधारण ज्ञान
- ४.११ माउ माछा पोखरी व्यवस्थापन
- ४.१२ भाले र पोथी माउ पहिचान गर्ने तरिका तथा माउ माछाको व्यवस्थापन
- ४.१३ माछाको प्रजनन विधि: प्राकृतिक, अर्ध-कृत्रिम तथा कृत्रिम प्रजननको तयारी तथा व्यवस्थापन तरिकाहरु
- ४.१४ मत्स्य विज उत्पादन (Fish seed production) : भुसुना भुराको उत्पादन (Hatchling production), सानो भुरा हुर्काउने तरिका (Fry rearing) र ठूलो भुरा हुर्काउने तरिका (Fingerling rearing)
- ४.१५ माछा भुरा हुवानी गर्ने विधि
 - ४.१५.१ हुवानी गरिने माछा भुरामा हुनुपर्ने गुणहरु
 - ४.१५.२ माछा भुरा हुवानीको लागी कण्डिसनिङ्ग (Conditioning) र त्यसका फाईदाहरु
 - ४.१५.३ भुरा हुवानी गरिने पानीको गुणस्तर
 - ४.१५.४ माछा भुरा प्याकेजिङ्ग गर्ने तरिका
- ४.१६ खाने माछा उत्पादन व्यवस्थापन :
 - ४.१६.१ पोखरीको तयारी : चून, मलखादको प्रयोग बारे जानकारी ।
 - ४.१६.२ माछा भुरा स्टकिङ्ग (Stocking), संख्या निर्धारण र विभिन्न जातका माछा भुराको स्टकिङ्ग अनुपात सम्बन्धी जानकारी
- ४.१७ माछा उत्पादनको लागी आवश्यक आहाराहरुको पौष्टिक तत्व बारे साधारण ज्ञान र त्यसको व्यवस्थापन
- ४.१८ माछाको वृद्धि जाँच (Growth check-up) तथा दैनिक हेरचाह
- ४.१९ माछाको प्रतिपक्षी जीवहरु (Predators), हानिकारक किराहरु एवं पानीमा उम्रने विभिन्न झारपातहरु (Aquatic weeds) र तिनीहरुको नियन्त्रण बारे ज्ञान
- ४.२० माछामा लाग्ने परजीवीजन्य रोगहरु, रोगका कारण, पहिचान र औषधोपचारका तरिकाहरु
- ४.२१ माछा उत्पादनको मूल्यांकन गर्ने तरिका र माछाको बजार व्यवस्थापनका तरिकाहरु
- ४.२२ माछा मार्ने तथा समात्ने मुख्य उपकरणहरु र तरिका
- ४.२३ मत्स्य विष तथा त्यसको प्रयोग गर्ने तरिका बारे ज्ञान
- ४.२४ प्राकृतिक जलाशयमा मत्स्य पालन :
 - ४.२४.१ ताल तथा रिजरभ्वायरहरुमा मत्स्य पालन प्रविधि
 - ४.२४.२ इन्क्लोजर (Enclosure) मा मत्स्य पालन ।
- ४.२५ माछा उत्पादनोपरान्त संरक्षण प्रविधिहरु (post-harvest technologies) बारे जानकारी

(Signature)
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत